

GAZDATISZTEK LAPJA

A MAGYAR GAZDATISZTEK ÉS ERDŐTISZTEK ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK
MEZŐGAZDASÁGGAL ÉS ERDÉSZETTEL FOGLALKOZÓK NYUGDIJINTÉZETÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE.
MEGJELENIK HAVONKÉNT EGYSZER.

Előfizetési ára:
Egész évre 2 forint.

Szerkesztő: **JESZENSZKY PÁL**,
AZ ORSZÁGOS MAGYAR GAZDASÁGI EGYESÜLET TITKÁRJA, A MAGYAR GAZDATISZTEK
ÉS ERDŐTISZTEK ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK ÉS NYUGDIJINTÉZETÉNEK ÜGYVEZŐJE.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, IX., Üllői-út, „Köztelek“.

Az Országos Magyar Gazdasági Egyesület, valamint a Magyar Gazdatisztek és Erdőtisztek Országos Egyesületének és a Mezőgazdasággal és Erdészettel Foglalkozók Nyugdíjintézetének tagjai ingyen kapják.
Az Országos Magyar Gazdasági Egyesület tagdíja egész évre 10 frt. — A Magyar Gazdatisztek és Erdőtisztek Országos Egyesületének tagdíja egész évre 5 frt, gazdasági segédtisztaknak 3 frt 50 kr.

Tagdíjnyugtázás.

200 korona alapítványi összeget befizetett Lulicsek Pál.

Az 1903. évre tagdíjaikat jan. 17-til február 13-ig beküldötték: 10 koronát: Adamecz Imre, Balázsovich István, Bartha Lajos, Bagáry László, Bakó Péter, Berger E. V., Benkovich Géza, Domszlay József, Dinnyés József, Fahn L. László, Fehér Zoltán, Haják Gyula, Horváth József (Eötvös), Horváth Miklós, Herbszt Mihály, Karay Károly, Kiss Pál, Koráb József, Kovács Titus, Lusztig Adolf, Matolay Miklós, Magyar Károly, Márkus József, Merényi Ferencz, Meszter Ferencz, Mészáros Vincze, Nagy Ferencz (Bodókö-Váralja), Németh Nándor, Orth Ferencz, Perényi Kelemen, Pivonkay Béla, Pöschl Antal, Radl Sándor, Riedl Kálmán, Seligmann Kelemen, Simon Miksa, Schwarzer Jenő, Spitzer Elek, Szakál János, Szemethy Elemér, Takács Emil, Vargha Béla, Wagner István, Wilhelm Fülöp, Zoltán Lajos, Zdravilek Ede.

5 koronát beküldötték: Bernáth György, Hegyi István, Kertész Kálmán, Korehmaros Imre, Kositzky Rezső, Moldvay Béla, Schumacher Antal.

Hátralékot fizettek: Bakó Péter 10, Szabados Gáspár 10, Kazal Zsigmond 5 koronát.

1904-re 10 koronát beküldött: Hertelendy József, Márkus József.

Egyesületi élet.

Egyesületünk igazgató-választmányára *Bujanovics Sándor* elnök elnöklése alatt január hó 28-án választmányi ülést tartott, amelyen jelen voltak: *Nick Ede* alelnök, *Becsey Hugó*, *Böjtös Árpád*, *Christélyi Béla*, *Grassl Hugó*, *Gressler Vilmos*, *Kiss Lajos*, *Kodolányi Antal*, *Fehér Zoltán*, *Landesz József*, dr. *Szadoszky József* és *Jeszenszky Pál* ügyvezető, mint előadó.

Távolítottuk kimentettük: *Domahidy József*, *Merényi Ferencz*, *Olbricht Ottó* és *Szekács István* választmányi tagok.

Elnök az ülést megnyitván, a jegyzőkönyv hitelesítésére felkéri: *Becsey Hugó* és *Kodolányi Antal* választmányi tagokat.

Ügyvezető előterjeszti a múlt ülés óta tagokul jelentkezettek névsorát: *Bachnik Sándor* gazdatiszt, *Czobor Gyula* jószágfelügyelő, *Farkas József* segédtsz, *Fleszig Sándor* m. gyakornok, *Ferencz Leopold* segédtsz, *Habay Pál* gyakornok, *Kugler Nándor* gazdatiszt, *Káry Béla* gazdatiszt, *Nagy Dezső* a Gazd. Lapok szerkesztője, *Nagy Ferencz* urad. tisztartó, *Simon Miksa* urad. kasznár, *Seligmann Kelemen* tisztartó és *Soós Béla* intéző, akiket a választmány a tagok sorába felvesz.

Külpésüket bejelentették: *Gruber Károly*, *Salpéter Mór*, *Pélheisz Lajos* és *Petsők Bálint*, akiket a választmány a tagok sorából kiengedni határoz.

A taglétszám ezidő szerint 71 alapító, 17 pártoló, 891 rendes, összesen 983 tag.

Ügyvezető előterjeszti a pénztár állapotáról szóló jelentését, amely szerint december hó 31-ig a bevétel volt: 16,011 korona, a kiadás 9726 korona, a maradvány tehát a folyó évről 6225 korona. Ügyvezető jelenti, hogy ezek a számok véglegeseknek még nem tekinthetők, miután az évi zárlat még nem volt megejthető,

valószínű azonban, hogy a maradvány az évi számadások lezárásával a jelzettől még valamivel magasabb lesz. A választmány örvendetes tudomásul veszi a jelentékeny megtakarítást, amely az egyesület vagyongazdálkodásának és számadásának mutatkozik. Ezzel kapcsolatban elnök előterjeszti, hogy az egyesület ezidő szerinti vagyona a takarékpénztártól vett kimutatás szerint 72,500 koronát tesz ki. Örvendetes tudomásul szolgál.

Tárgyalás alá vette ezután a választmány a segélyezésekért beérkezett folyamodványokat, amelyek alapján öv. *Méhely Nándornénak* 100 korona, *Lukovszky Mihálynak* 100 korona, öv. *Wern Keresztélynének* 100 kor., *Heley Károlynak* 100 korona és *Hoffmann Jánosnak* 100 K. segélyt engedélyez.

Ügyvezető jelentést tesz a „Zirczvidéki gazdatiszti és erdőtisztai kör“ megalakulásáról, amely kör január hó 24-én tartotta Cseszken alakuló közgyűlését élénk érdeklődés mellett. A közgyűlésen 28 gazdatiszt lépett a kör tagjai sorába. A kör elnökövé megválasztott *Enzmann Lipót*, védelmi uradalmi igazgató, társelnökké *Havas Ágoston* erdőmester, titkárrá *Fleischer Gyula* urad. intéző, pénztárnokul *Kiss Károly* urad. főszámvevő.

A központi egyesület választmányába a megalakult kör képviselőül kiküldötte *Enzmann Lipót* elnököt és *Havas Ágoston* társelnököt, akiket a választmány a közgyűlés felhatalmazása folytán az egyesület választmányi tagjai sorába beválasztotta. Ügyvezető előterjesztésére az egyesület a Zirczvidéki gazdatiszti kör választmányába *Kubovich Ignác* választmányi tagot és *Fleischer Gyula* egyesületi tagot küldötte ki.

A választmány a „Zirczvidéki gazdatiszti kör“ megalakulását örvendetes tudomásul veszi, valamint ügyvezetőnek azon előterjesztését is, hogy a Tolnamegyei Gazdasági Egyesület február hó 2-ra hívta össze Hőgyészre a Tolna vármegyében létesítendő gazdatiszti kör alakuló ülését. A választmány az alakuló ülésre *Kiss Lajos* nyugdíjintézeti tisztviselőt küldi ki az egyesület képviselőjéül.

Elnök előterjeszti, hogy József főherceg az egyesület védnöke, márczius hó 2-án üli meg 70-ik születésnapját és javasolja, hogy védnökét az egyesület ezen ünnepélyes alkalomból feliratilag üdvözölje, amit a választmány egyhangulag el is határoz.

Különböző folyó ügyek letárgyalása után a Gazdatisztek és Erdőtisztek Nyugdíjintézete tartotta meg rendes évi igazgatószáki ülését.

Ezt követően a Mezőgazdasággal és Erdészettel foglalkozók nyugdíjintézetének igazgatósága tartotta *Bujanovics Sándor* elnöklése alatt havi ülést, melyen *Jeszenszky Pál* ügyvezető igazgató bejelentette, hogy a nyugdíjintézetnek jelenleg 156 tagja van 194,600 kor. biztosított nyugdíjjal. A vagyon a múlt év november 30-rol készült nyersmérleg szerint 380,123 kor. 97 fill., melyből 353,815 kor. 15 fill. 4¹/₂°-ot kamatozó záloglevelekben van befektetve. A folyó ügyek letárgyalása után az ülés véget ért.

Gazdasági főtisztviselők minősítő vizsgálata.

Az 1900. évi XXVII. törvénycikk nem gátolja meg a nem okleveles gazdatisztek főtisztviselői elöléptetését, csupán csak bizonyos — az oklevelesek részére fentartott — címek használatát tagadja meg.

Kívánatos azonban, hogy az arra érdemes nem okleveles gazdatiszteknek is lehetővé tessenek, egy hivatalos szakvizsga letévesével, az okleveleskével egyenjogú főtisztviselői elöléptetés. Csak az a kérdés, milyen legyen ezen szakvizsga? *Tisztán gyakorlati*, *tisztán elméleti*, avagy mindkettőt felkaroló és egyuttal fölülmuló *főtisztviselői vizsga*?

Tisztán gyakorlati vizsga fölösleges, mert hiszen a vizsgázandóknál a gyakorlati jártasság ugyis föltételezhető.

Az elméletből? De hiszen ha azt csak egy kissé rigorózan vesszük, elbukik a jelöltek kilencz-tized része, amint hogy elbuknának velem együtt a 20-30 év előtt kitünően vizsgázott oklevelesek is.

A gyakorlat és az elmélet egybevetésével létesíthető egy harmadik vizsgálati rendszer, mely lehet igen jó és lehet mítsen érő a vizsgálat célzatai és szabályozása szerint.

Ha a vizsgálat célja csak az, hogy a régebbi nem okleveles gazdatisztek, tekintettel valóságos avagy vélt sérelmeikre, az oklevelesek sorába betessékeltessenek, úgy ez egy mit sem érő, tessék-lássék vizsga. Erre azonban semmi szükség sincsen. Mert aki csak idáig megszerzett rangját óhajtja áthelyezések, illetőleg állásváltoztatás esetére biztosítani, azt az okleveles képessétsége kötelezettsége alól, az illetékes tényezők meghallgatásával, a földmivelési miniszter ugyis felmentheti. Hogy ezen véleményező testületek, egyetlen valóban tiszteletes gazdatiszt boldogulhatása elé sem fognak akadályokat gördíteni, az föltétlenül biztosra vehető, és mégis csak könnyebb egy folyamodványt megírni, mint bármilyen gyatra vizsgálaton keresztülvergődni.

A ki azonban a főtisztviselői elöléptetésben kívánja magát az okleveles gazdatisztekkel egyenjogusítani, attól megkívánható, hogy a főtisztviselők rátermettségét szigorú bírálók előtt is bebizonyítsa, amint hogy viszont ő is megkövetelheti, hogy ezen vizsgálatának eredménye, az egész művelt gazdaközönség részéről méltányoltassék és tiszteletben tartassék.

A főtisztviselői képzettség azonban csak egy szigoruan ennek elbírálására irányuló vizsga útján állapítható meg, mely magas színvonalra folytán, méltán megérdemelheti a „gazdasági főtisztviselői szigorlat“ címét.

Ezen főtisztviselői szigorlat tárgyát és módzatait, az alábbiakban fogom előadni. Megjegyzem mégis, hogy ezek tisztán csak az én magánnézetem.

Itt ugyanis fölmerül azon kérdés: *megállapítható és klasszifikálható-e egy gadatiszt gyakorlati képzettsége szóbeli vizsga alapján? Határozottan nem!* Az intelligens gazda ugyanis rövid beszélgetés során fölismerheti társában

az intelligens gazdát. De kevésbé intelligens, sőt sokszor némileg korlátolt egyén is lehet jó kezelő tiszt, természetesen egy kiváló gazda értelemmel és ellenőrzése alatt.

A másik kérdés, hogy megállapítható-e szóbeli vizsgán a gazdatisztnak a föltisztásra minősítő előképzettsége? Nézetem szerint határozottan igen, mert egy igazi jó föltiszt, gyakorlati intézkedéseit elméletileg is meg tudja okolni.

Jó föltiszt, magasabb méretű elméleti ismeretek nélkül el sem képzelhető. Mert egy föltiszt, aki végre is nem cselédek, hanem többé-kevésbé intelligens gazdatisztek föltölt rendelkezik, igen sok esetben általánosságban, vagyis elméletileg is meg kell okolnia rendelkezéseinek helyességét és ha erre képtelen, tekintélyét csakhamar elveszti, aminthogy a megfelelő gyakorlati híján nevéssé válik.

Tehát a jó föltiszt minősítésnek alapföltétele, hogy a felügyelete alá helyezett tisztakat megbirja győzni intézkedéseinek helyességéről. Ugyanezt kellene megtennie egy föltiszt szigorlaton is, csak hogy egy sokkal magasabb szak-képzettségű fórum előtt.

A föltiszt képesség egy több gazdaságot magában foglaló nagyobb uradalom helyes berendezése, adminisztrációja, a kezelés és számadás ellenőrzése és végül rendelkezéseinek értelemmel végrehajtásában nyilvánul. Az értelem végrehajtás, vagyis a parancsolási képesség, továbbá az előnyös bevásárlások és értékesítésben megnyilvánuló üzleti érzék azon tulajdonságok, amelyekről semmiféle vizsgán biztos meggyőződést szerezni nem lehet. A többi előfeltétel azonban egy lelkismeretes szigorlat alapján teljesen elbíráltatandó és mert — a brutalitástól eltekintve — a szellemi föltöltés az értelem végrehajtásának alapföltétele, az alapos tudás, a végrehajtási képesség biztosítékának tekinthető.

A fentebbiekben jeleztem a föltiszt szigorlat tárgyát és irányát is. A szigorlat föladata meggyőződést szerezni a jelölt képességeiről, a jószág berendezése, adminisztrációja és ellenőrzésében. Ha mindezekben szakértelmét és tudását bebizonyította, úgy rendellenes jellembeli hibáktól eltekintve, a jelölt föltöltlenül alkalmas nagyobb uradalmak föltöltése és vezetésére.

A jelölt ezen képességeit elbírálandó, a föltiszt szigorlaton egy nagyobb uradalom berendezése, ellenőrzése és számvitelének szervezése tüzetik föladatul. Ezen szervezés leírását kell neki, a megfelelő birtokviszonyok, utbagazítások és a megfelelő sablon segítségével, a külvilágtól elkülönítve elkészítenie és ha ezen írásbeli dolgozata bevált, a szóbeli vizsgálaton megokolni.

A föladat megválasztása, kidolgozása és indokolásának elbírálásánál azonban tekintetbe veendő, hogy a jelölt képessége csak mint gazdasági föltiszt mérlegelhető, akitől megkivánhatjuk, hogy a körülményeknek megfelelő mellékparági, kertészeti, szőlészeti stb. üzemek beállítását proponálja, de azt már nem, hogy azok beállítását bővebben is részletezze. Szintugy mellőzendő azon ismeretek részletes kikutatása, amelyek pl. a földmérés, gyapjúisme, gazdasági építészeti stb. körébe vágnak. Mert ezek már különleges, azintén egy egész életre kiterjedő tanulmányozást igénylő szakismeretek.

Ezek után legyen szabad egy ilyen szigorlatot részleteiben is vázolnom. Ezen vizsga két főosztálya:

1. nagyobb uradalmak berendezése üzemen, állattenyésztési és növénytermesztés szempontokból;

2. nagyobb uradalmak adminisztrációja, számvitelének és ellenőrzésének szervezése.

A vizsgálat mindkét része oly nagy jelentőségű, mely csak a gyakorlatba teljesen áthasonított magasabb elméleti ismeretek birtokában tehető le és annak eredménye csak ilyen széles látókörű ismeretek föltöltésével bírálható el. A bíráló-bizottság tehát a legjelesebb gazdasági tanárok, gazdasági föltisztek és olyan nagybirtokosok vagy nagybirtoktól volna össze-

állítandó, akik személyesen vezetik gazdálkodásukat.

A föltiszt szigorlatra jelentkezők a földmívelési miniszterhez nyújtanak be folyamodványukat. A föltiszt vizsgálat engedélyezendő volna minden büntetlen előéletű egyénnek, aki már 1901 május 1. előtt gazdatiszt volt, tekintet nélkül az azidőszereint elfoglalt állására. Az 1901 május 1. óta alkalmazott nem okleveles gazdatisztek nem volna a föltiszt vizsgálatra bocsátandók, mert pályaválasztásuk idején már ismerhették a létező törvény föltételeit, tehát semminemű kivételes kedvezményre nem tartanak igényt.

Föltiszt vizsgálatra volna bocsátandók azonkívül mindazon okleveles gazdatisztek, akik ezen illusztris bizottság előtt kívánják dokumentálni föltiszt képesítésüket.

A miniszterium által kinevezett vizsgálóbizottság, kidolgozná a vizsga tervezetét, megállapítaná az írásbeli vizsgálat tárgyaiul választandó uradalmak viszonyainak előzetes ismertetését és azon semát, amelynek keretében az illető uradalmak szervezését tárgyalni kívánja és amely a vizsgázók írásbeli munkáját megkönnyítendő, lehetőleg kevés szövegezéssel és inkább több számadatok kitöltése céljából a jelölt elé terjesztetnék. Megjelöltetnék azon legjelesebb üzemen, növénytermesztési és állattenyésztési szakmúvek, amelyeknek fejtevései az elméleti indokolás tekintetében irányadókul vétetnék. A vizsgálat ezen programja megküldetnék a jelöltnek, hogy áttekinthetést szerezhesen az ő jövőendő megpróbáltatásáról.

A vizsga napján, az írásbeli szigorlat tárgya a jelöltek között kisorsoltatnék. Itt azonban tekintetbe volna veendő a jelölt azon kívánsága, hogy gyakorlata szerint milyen fekvésű uradalom berendezését óhajtja vizsgálati tárgyal. Mert például a ki teljes életében az Alföldön gazdálkodott, annak bajos volna Trencsén- vagy Liptómege uradalmait berendezni. De viszont egy föltisztjelöltől megkivánható, hogy egy nagy vidék, egy országrész termelési viszonyait ösmérje, hogy azok viszonyaihoz alkalmazkodni tudjon.

Hogy melyek lehetnének ezen írásbeli föladat kérdései, arra nézve rövid tájékoztatóul a következőket sorolhatom fel:

1. Hogy az adott viszonyok között az intenzív vagy extenzív gazdálkodás lenne helyén való?
2. Létesíthető-e a birtokon és minő mellékparági üzemek?
3. Milyen állattenyésztési ágazatok és irányzatok létesítendők?
4. Milyen legyen a vetésrendszer?
5. Mekkora a trágyaszükséglet?
6. Az állattartás számszerű?
7. Személyzet és fogaró?
8. Egy gazdaság részletes üzemen (kimutatásokban) költségvetéssel?
9. Az egész uradalom átlagos jövedelmének előirányzata?
10. Rövid vonásokban a számvitel és az ellenőrzés szervezése?

Az írásbeli dolgozatok külön-külön az egyes vizsgáló biztosok elé terjesztetnének elbírálás végett, kik egy-egy ezédulán, minden egyes dolgozat után megjelölnék, hogy elfogadják-e azt szóbeli vizsgálat alapjául vagy sem. A bírálatok megtörténte után, a szótöbbséggel vagy egyhangulag jóváhagyott dolgozatokra nézve, a bizottság közös ülésben határozná el az egyes szóbeli vizsgálatra bocsátottakhoz intézendő kérdéseket és egyúttal meghatározatná, hogy melyik számu vizsgázó, mely időpontban bocsátassék vizsgálatra.

A vizsgáló-bizottság tagjai: a tanári karból 1. az üzemen, 2. a növénytermesztés, 3. az állattenyésztés tanára, a gyakorlati szakemberekből pedig 4. az adminisztráció, 5. a számvitel, 6. az ellenőrzés megvizsgálására hivatottak. A 7-ik a kormány által kirendelt elnök.

Az írásbeli vizsgálatok eredménye, a vizsgáló-bizottságok számának és vizsgálat időpont-

jának megjelölésével egy táblán hozatnának nyilvánosságra, amelynek ösmerte után a szóbeli vizsgálatra bocsátottak, számaik fölmutatásával a megfelelő bizottság előtt jelentkeznek, a visszautasítottak pedig a diszkréció homályában visszavonulhatnak.

A szóbeli vizsgálat kérdései írásban a vizsgát megelőzőleg egy órával közöltetnék a jelölttel. A vizsgálaton az előirt kérdéseket az elnök olvasná fel és a jelölt minden kereszt-kérdés nélkül adhatná meg a kérdésre feleletét. Fölvilágosító kérdést csak a jelölt beleegyezéssel intézhetne az illető szakember az elnök ulján, nehogy a vizsgálat eredménye az egyes — bár még oly jeles — vizsgáló-biztosok szélye és bogaras kérdéseitől tétessék függővé.

A vizsgáló-bizottság minden egyes tagja, az elnökkel együtt külön-külön szavazna a föntebb említett két szak, t. i. a jószágberendezés és a jószágadminisztráció osztályában. Az eredmény egyhangú minősítés mind a két szakkból; szótöbbséggel minősítés mind a két szakkból; visszavetés az egyik szakkból, visszavetés mind a két szakkból. A jelölt a visszavétett szak vagy szakokból, a vizsgálatot a sikeres minősítésig, bizonyos időközökben és a megfelelő vizsgálati díj befizetése mellett, tetszés szerint ismételteti, mert tanulni sohasem késő és mindig hasznos dolog.

Hát egy ilyen vizsga, ha szigoruan veszik, mindenesetre nehéz dolog és teljesmervű elméleti és gyakorlati szakképzettséget igényel, mert ezek nélkül már a szervezet írásbeli kidolgozását sem készítheti el és annál kevésbé okolhatja meg. Az ilyen vizsgázónak már teljes föltiszt ismeretekkel kell bírnia, amelyeket csak a nagyobb uradalmakban divó azon rendszer alapján sajátíthat el, hogy a segédtsízt bizonyos ideig az összes központi hivatalokban és azonkívül több külső gazdaságban is alkalmaztatik. Csakis így ösmérheti meg a fiatal ember saját uradalmának szervezetét, föltiszt adminisztrációját és számviteli rendszerét és ha ezen alkalmaztat tapasztalások szerzésére lelkiismeretes felhasználja, tanulmányozza más uradalmak berendezését és végül ismereteinek fejlesztésében a gazdasági gyakorlat körébe vágó tudományágak fejlődésével lépést tart, akkor a föltiszt szigorlatnak jóformán minden előkészület nélkül, a siker teljes biztosítékával alávetheti magát.

A föltiszt szigorlat tehát a jelölt valószínű föltiszt ismereteik volna hivatva megállapítani oly széleskörű elméleti és gyakorlati ismeretek alapján, amelyek a jelöltnek a föltisztásra alkalmas voltát — netaláni jellembeli hibáktól eltekintve — kétségtelenül bizonyítanak.

Ha azonban a nem okleveles gazdatisztek föltölt a föltiszt képzettségnek ilyen mervű bizonyítékait követeljük úgy a kellő elismerésben és előjogaik biztosításában, részesítendők mindazok, kik a sikeres szigorlaton jeles képzettségüket bebizonyították.

A kellő elismerés, a magasabb rangu tudományos szakvizsgálatokéval egyenrangú diploma kiállításában nyilvánulna.

A föltiszt diplomát nyert gazdatisztek részére biztosítandó előjog pedig az oklevelesekkel való teljes egyenjogositáson kívül az volna, hogy az állami és mindazon költött birtokokon, ahol kizárólag okleveles gazdatisztek alkalmazandók, a fokozatos föltiszt előléptetésben, szolgálati éveik számához képest őket senki meg ne előzhesse. Kivéve természetesen azon esetet, ha akár betegség, akár jeliembeli hibák folytán a szolgálatra alkalmatlanokká váltak.

Hát ez nevezetes előjog, amely legalább részben korlátozná a mai protekciós rendszer tulkapásait.

Az a kérdés most már: vállalkoznának-e sokan, vagy csak néhányan is ezen igazán nehéz szigorlatra? Hát sokan semmi esetre sem, de igazán ambítozus gazdatisztek csak úgy jelentkezni fognának, miként a törzstiszt vizsgára a jelesebb katonatisztek. Mert az elérhető eredmény megéri a küzdelmet, a fáradságokat,

amennyiben egy önértékes gazdatisztra nézve magasabb életcélt nem képzelhetek. minthogy saját erejéből minden stréberkedés és méltatlan protekció kizárásával biztosíthassa főtisztai előléptését.

Miután pedig a kilátásba helyezendő előjogok a jelesebb oklevelesek is a főtisztai szigorlat letetésére készítetnek, ezen szigorlat rendszeresítésének megvolna azon mérhetetlen előnye, hogy a valóságos tehetségek vennék át a közérdekű uradalmak vezetését és létesülne egy oly nemes verseny, mely a hazai mezőgazdaság kiváló hasznára és előnyére, egy magasabb szakképzettségű osztályban egyesítene az okleveles és nem okleveles gazdatisztek jeleseit.

Matlaskovszki Tádé.

A gazdatiszti kar hivatása a mezőgazdasági szövetkezeti mozgalomban.

A világgazdaság átalakulása tudvalevőleg az egyes gazdasági ágazatokat is az átalakulás kényszerre elé állította. Nem kerülhette el ezen változások hatását a mezőgazdaság sem, mert a közlekedési eszközök és a szállítás eszközeinek tökéletesedése nyomán a tengerentúli világ-részekben oly óriási területek vétettek művelés alá, hogy e területek évenként óriási mennyiségű termékeket szállíthattak az európai fogyasztó piacokra, hozzájárult az új verseny nyomozó hatásának fokozásához még azon körülmény is, hogy az új területek gazdái a természetes termelési viszonyok előnyei mellett, a technika találmányainak, a különféle munkagépeknek használatát oly mértékben kiterjesztették, hogy ezáltal a természetési költségeket a lehetőségig lenyomták.

Az olcsóbban természetesen és nagy mennyiségben az európai piacokra hozott termékek ennélfogva azt eredményezték, hogy amíg Európára fogyasztása is megnövekedett, az európai gazdaságok jövedelmezősége évről-évre mindinkább csökkent és az európai piacokat a tengerentúlról behozott termékek foglalták el. Így történt ez a kenyértermékekénél, a gyapjúnál, az állattenyésztés terén, sőt újabban már a belterjesebb gazdasági ágazatok termékeinél is. A tömeges természetesen minden vonalon visszaszorította az európai gazdaságok termékeit.

Ezen verseny kártékony hatását megérezte hazai mezőgazdaságunk is, ugyanígy, hogy a magyar gazda réme, melyben minden balsorsunk kuforrását, eredetét és okozóját feltalálni véltük, Amerika lett 's gazdaközönségünk legnagyobb részénél gyökeret vert azon meggyőződés, hogy az ő bajainak, fáradozása eredménytelenségének és pusztulásának egyedüli okozója Amerika.

Szó sincs róla, hogy az amerikai élelmesség sok kárt ne okozott volna és jelenleg is ne okozna hazai mezőgazdánkknak, de ezen veszedelem távolról sem oly természetű, amely ellen a védekezés lehetősége végleg ki lenne zárva.

A számítóképesség, a céltudatos munkálkodás, a kitartás, az egyéni intelligenciának érvényesítése azon tényezők, melyek az amerikai gazdát, európai és saját magunkról szólván, a magyar gazda féltelmes vetélytársává teszik.

A termelési tényezőknél okszerű kihasználásához hozzájárul még az értékesítésnek páratlan élelmessége, mozgékonyasága is, mely a fogyasztásnak minden kínálkozó alkalmát azonnal felhasználja, hogy azt az amerikai termények számára megnyerje.

Láthatjuk tehát ebből, hogy a tengerentúli verseny sikerei nem tisztán a természeti erők előnyei által biztosítottak, hanem főképen az emberi tulajdonok okos igénybevétele által értek el. Hasonló eljárás mellett tehát hazai mezőgazdaságunk részére is hasonló eredmények lesznek biztosíthatók.

Ha gazdáink körében az amerikai élelmességet, gyakorlati gondolkodás módját, az

amerikai szellemet meghonosítanunk sikerül, akkor nincsen okunk, hogy mezőgazdaságunk jövője iránt kétségbe essünk. Annak bizonyítására azonban, hogy az ily szellem uralmától jelenleg még mily távol állunk — bár ezen tény bizonyításra alig szorul — idézhetem egy amerikai gazdának nyilatkozatát. Említett gazda ugyanis a nyár folyamán több hazai gazdaságunkban megfordulván, nem győzött bámulatának kifejezését adni a gazdálkodási rendszerek czélszerűtlensége, az erők kihasználatlansága, az eszközök kicsinyessége és a helytelenül alkalmazott takarékosági elvek tékozlásai fölött. (?)

Elismerem és pedig sajnálattal kell elismernem, hogy társadalmi és közgazdasági viszonyaink nem épen kedvezőek arra nézve, hogy mindazon okok, amelyek hazai mezőgazdaságunk nyomozó helyzetét előidéztek, gyorsan megszüntethetők lennének.

De ennek ellenében erős meggyőződéssel állítom, hogy a kibontakozásnak, az anyagi boldogulásnak utjai igenis megszerezhetők, ha azok, kiknek ez első sorban érdekükben áll, ezen utak megtörése végett összefognak és azok kiépítésében czélszerű és kitartó munkálkodást fognak kifejtetni. Vegyük át gazdáink amerikai gazdatisztaik élelmességét és alkalmazták azt úgy, amint ez hazai viszonyaink között lehetséges.

Kétségtelenül igaz, hogy gazdasági viszonyaink sajátossága, a birtokterületek eldaraboltsága és az anyagi eszközök hiányossága folytán, egyes gazdáink kevésbé és csak ritkább esetekben vannak azon helyzetben, hogy a világverseny által előírt követelményeknek saját erejükből megfelelhessenek. De az emberi elme ösztönszerű megnyilatkozása megtalálta az onesztűket, amelyeknek segítségével, a fenti hiányok hátrányos hatásai nagyrészt ellensúlyozhatók.

Ezen eszköz pedig, a magukban álló erőknek tömörítése, egyesítése, a szövetkezés. A szövetkezeti intézmények felhasználásával, azok céltudatos kifejlesztésével, azok keretében még a legkisebb erő és tehetség is megszerezheti a lehetőséget arra nézve, hogy képességeit teljes mértékben érvényesíthesse és maga részére, a rendelkezésére álló erőforrásoknak, munkájának gyümölcseit teljes mértékben biztosítsa.

Tapasztalhatjuk, hogy a szövetkezeti eszme a modern gazdasági kultúra terméke és a szövetkezeti intézmények segítségét főleg azon nemzetek igyekeznek felhasználni, ahol az egyéni tevékenység kis hatáskörökre korlátoztatván, magában állva nem tud eredményes munkálkodást kifejtetni. Vagyis a szövetkezés nagy közgazdasági hivatása épen az erőkifejtésben korlátozott, de ugyanazonos érdekekkel bíró kisebb egységek tömörítése terén nyilvánulhat meg teljes mértékben.

A szövetkezeti eszme ezen sarkalatos sajátossága képezi azonban a megvalósításnak, az érvényesülésnek legnagyobb nehézségét is. A kis embereknek saját érdekeik irányában tapasztalható tájékozatlansága, a csekélynek látszó érdekek iránti közömbösség, az azonnal el nem ért haszon bekövetkezése iránt táplált kétség és az emberi bizalmatlanság mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a szövetkezeti eszme feltétlen helyes és jótékony célzatai csak nagy idők folytán és önzetlen lelkiületű emberek odaadó, kitartó fáradozásainak árán találhatnak megvalósulást.

Azokat, akiknek érdekében a mozgalom megindítatik, előbb oktatni és arról kell meggyőzni, hogy az intézmény tényleg az ő érdekében létesítettik. De a tulajdonképeni nehéz munka ideje akkor érkezik igazán el, a mikor az intézményt létrehozni sikerült. Ekkor van szükség értelmes, az intézmény célját és hivatását átértő tagokra, kik egyéni tehetségüket, az intézmény vezetésében és az alkalmazkodásban való példaadásban a közérdek szolgálatába állítják.

Ő reájuk vár azon feladat, hogy szemléltető példaadással meggyőzzék a kételkedőket arról, hogy miért kell a cél ismeretében az

egyéni eltérő véleményeket a közös érdeknek alárendelniök, miért kell az egyéni tevékenységnek már a kezdőlépéseknél, a termelés első fázisaiban, a közös intézmény kívánságaihoz alkalmazkodni és hogyan kell az alkalmazkodás ezen követelményeinek, az egyéni tevékenység egész vonalán érvényt szerezniök, hogy az egyirányú, együttes eljárással a közönsnek elismert célokat megvalósíthassuk.

Ily céltudatos és kitartó munkálkodásra természetesen csak azok képesek, akik az intézmény hivatását, annak messzebb fekvő célzatait világos tekintettel maguk előtt látják. Sajnálatlaltal tapasztalhatjuk azonban, hogy gazdaközönségünknek csak igen csekély részénél találhatjuk fel a gyakorlati ismereteknek azon mennyiségét, amely őket ezen nehéz és kitartást igénylő munkakifejtésre megedzene.

Van azonban hazai mezőgazdaságunknak egy igen értékes, nagy értelmű fajsúlylyal bíró és kellő előképzettséggel, gyakorlati ismeretekkel rendelkező szerve, amely egyéni hatáskörében már is bebizonyította, hogy a mezőgazdasági szövetkezetek hivatását eddig is méltányolja és amelyről bizton remélhetjük, hogy közreműködésre szólíthatván, tehetségét és nagyértékű képességeit örömmel kész lesz a közérdek szolgálatába is bocsátani.

Ezen nagyértékű szerv, a hazai gazdatiszti kar. Kimondhatlan nagy értékű hatással lenne mezőgazdasági szövetkezeti ügyünk fejlődésére, ha annak vezetésében és az intézményekben való tényleges részvételre, gazdatisztaikunk tagjai magukat elhatároznák.

A szövetkezeti intézmények megalakulásának egyik nagy akadályát tudvalevőleg a kellő tőke megszerzése képezi. Kis erők egyesülvén, egyesek erői csak oly csekély mértékben vehetők igénybe, hogy az az intézmény eredményes működéséhez nem képes mindig elegendő eszközöket szolgáltatni. Ettől eltekintve is azonban, az intézmény eredménye, működése a fogalomnak, a foglalkoztatásnak bizonyos mérvét feltételezi, holott pedig kisebb gazdaságaink jelenleg még nem állanak a fejlettségnek azon fokán, hogy az intézmény állandó foglalkoztatásához elegendő anyagot biztosíthatnának.

Igy van ez úgy a mezőgazdasági anyagok és eszközök beszerzése, mint a különféle termények értékesítése terén és ebben találhatjuk fel annak magyarázatát, hogy a mezőgazdasági szövetkezetek fejlődése hazánkban oly csekély eredményt képes felmutatni. Nézzük tehát, mily hivatás vár e terén a hazai gazdatiszti karra? A nagyobb gazdaságok és uradalmak tőkeerejével, illetőleg annak csekély részével elősegíthetik a szövetkezetek alakulását, a gazdasági anyagok beszerzésének és a termények értékesítésének a szövetkezetek útján leendő lebonyolítása által, anyagot nyújthatnak a szövetkezetek állandó foglalkoztatásához és annak fejlődését biztosíthatják, anélkül, hogy ez által a gondjaikra bízott érdekeket legcsekélyebb mértékben is veszélyeztetnék. Sőt ellenkezőleg, a szövetkezeti működés az uradalmak részére is nem magvetendő előnyöket fog biztosítani, amint ezt pl. a Magyar Mezőgazdák Szövetkezetének kötelekibe tartozó uradalmaknál tapasztalhatjuk, amelyeknél csak az évi 3%-os árvisszatérítése, nem egy esetben az 1000 K-nát meghaladja.

Az ily részvétel azonban nem elegendő, sőt ezután jön azon működési kör, melyen gazdatiszti karunk közreműködése valóban áldásosnak fog bizonyulni. Ezen működési kör a gyakorlati példaadás, a jóakaratu vezetés, az egyéni tevékenység terén nyílik.

Gazdaságainknak ugyanis már a természetben át kell alakulniök és alkalmazkodniök a fogyasztás kívánalmaihoz, hogy megfelelő minőségben természetesen, megfelelően osztályozott és csomagolt termékeinkkel a fogyasztó piacokat meghódíthassuk és fel kell karolniök a belterjes gazdasági irányzatoknak elhanyagolt ágazatait.

E tekintetben gazdaközönségünk még sok

oktatásra, tanulásra szorul és ezen hivatás elvállalása bizonyítja legjobban a mezőgazdasági szövetkezetek nagy közgazdasági fontosságát.

Ha gazdatiszti karunk e téren is hajlandó lesz — amiben nem kételkedünk — a vezető és irányító szerepet magára vállalni, ha felhasználva azon helyzetét, hogy a vidéki birtokok sság közvetlen közelében élve, öt jóakarattal a gyakorlati irányzatok megismerésére reávezeesse és öt az együttműködés jótékony eredményeiben részesítse, úgy oly közhasznú és egész mezőgazdaságunkra áldásos tevékenységet fog kifejteni, miért az egész magyar gazdaközönség háláját fogja kiérdemelni.

Az 1900. évi XXVII. t.-cz. 25. §-a.

A Magyar Gazdatisztek és Erdőtisztek Országos Egyesületének igazgató-választmánya 1902. évi december 17-én tartott ülésen a pozsonyi országos nagygyűlés határozatából kifolyólag megvitatták tárgyává téve a nem okleveles gazdatisztek és kvalifikációs kérdéseinek rendezése ügyét, azt javasolja, hogy intézzen az egyesület fölterjesztést a földművelésügyi miniszterhez, hogy engedje meg a törvényben előírt képzettséggel nem bíró gazdatiszteknek valamely hazai gazdasági intézetben záros határidő alatt, azaz legkésőbb 1905. év végéig egy inkább gyakorlati, mint theoretikus irányú vizsgának a letételét, amely vizsgának letételéről szóló bizonyítvány egyenlő értékűnek ismertessék el a törvényben előírt kvalifikációt biztosító oklevéllel.

Engedtetsek meg nekem, hogy ezen javaslatomhoz röviden hozzászólhassak és illetve egy *pótjavaslattal* kiegészítsem.

Előre bocsájtom, hogy téves azon nézet, mintha a gazdatisztekéről szóló 1900: XXVII. t.-cz. tett volna először különbséget okleveles és nem okleveles gazdatiszt között. Ezen különbség már ezelőtt is megvolt, hisz pl. a választási törvény már több mint 30 éven át azon előnyt biztosítja az okleveles gazdatiszteknek, hogy választói jogosultsággal akkor is rendelkeznek, ha adót egyáltalán nem fizetnek, míg a fizetett adójuk kétszeresen számítassék épp úgy, mint a hasonló diplomával bíró orvosok, ügyvédek, mérnökök stb. és mindez méltán, mert a ki sok fáradsággal, tanulmányokkal és költséggel megszerzte azt, a mit más esetleg ezek nélkül szerzett meg, megérdemli, hogy bizonyos előnyökben részesüljön.

A fentérintett törvény, de különösen annak 25. §-a a gazdatisztek közt két teljesen ellentétes pártot teremtett egyrészt olyant, mely keveselte az okleveleseknek adott előnyöket és azt követelte, hogy *csak* oklevéllel bíró gazdatiszt tekintetessék gazdatisztnak — másrészt oly pártot, mely *mindazokkal*, kik 1901 január 1-seje vagyis a fenti törvény életbe lépte előtt mint gazdatisztek működtek, teljesen egyenlőnk akarta tekinteni, akár van oklevele, akár nincs. — „*Les extrêmes ses touchent*” mondja a francia közmondás és ez ez esetben igaznak mondható, mert *mindkét extrém felfogás egyaránt igazságtalan*. Az egyik, mert egyáltalán nem respektálja a nem okleveles gazdatisztek szerzett jogait, a másik, mert nem akarja elismerni az oklevelet szerzetteknek megérdemelt előjogait.

A mindkét részről szenvedélyvel vívott harc már-már avval fenyegetett, hogy az eddig békés egyetértésben működött gazdatisztek egymást támadva és kétfelé huzódva, megsemmisítik az amugy is, sajnos, laza együttműködést. Szerencsére azonban megtartatott a pozsonyi országos nagygyűlés, melyben egyesületünk nagyérdemű elnöke, értekezvén „a Magyar Gazdatisztek és Erdőtisztek Országos Egyesületének helyzete és feladatairól az 1900 évi XXVII. t.-cz. életbeléptetése után kimutatta, hogy mindkét extrém nézetű párt álláspontja helytelen, mert egyrészt, nem az oklevél egymaga teszi a jó gazdát, a jó gazdatisztet, de teszi azzá hivatásának szeretete, köteleességtudása és ügy-

buzgalma és hogy igen sokan, akik elméleti gazdasági kiképzésben nem részesültek, kiváló helyet foglalnak el nemcsak mint jó gazdák, nemcsak mint jó gazdatisztek, de a gazdasági tudományok terén is, — de másrészt ma már joggal megkívánható az, hogy mint minden különös szakismeretet igénylő pályán, úgy a gazdatiszti pályán is első sorban a megfelelő és kimutatott elméleti képzettség legyen minősítési alap.

Kimutatta továbbá az elnök, hogy a törvénynek célja a jogbiztoság és nem a jogfosztás és kijelentette egyuttal, hogy a földművelésügyi miniszternek is intenciója az, hogy ennek a törvénynek a végrehajtása minél kevesebb surlódással, minél kevesebb jogsérelemmel járjon.

Ezek előrebocsájtsa után legyen már most szabad kifejtennem azt, hogy mikép találnám én elérhetőnek, a miniszter azon jelzett nemes intencióját, hogy a gazdatiszti törvény végrehajtása minél kevesebb surlódással, minél kevesebb jogsérelemmel járjon, miután erre az igazgató-választmány által javasolt formát *nem tartom teljesen megfelelőnek*.

Magyarországban jelenleg kerekszámot véve alapul, körülbelül 10,000 gazdatiszt működik, ezen 10,000 gazdatiszt közül legfőljebb 2000 bír oklevéllel, míg körülbelül 8000 oklevél nélküli. Ezen utóbbiaknak körülbelül fele, vagyis körülbelül 4000 oly gazdatiszt, kik már 10 évnél hosszabb idő óta működnek mint gazdatisztek, s így valószínűleg megszerzték maguknak gyakorlati uton nagyrészt azon kvalifikációt, melyet az oklevéllel bírók esetleg kevesebb gyakorlattal, de megfelelő előtanulmányokkal maguknak megszerzték.

Ezen körülbelül 4000, tíz évnél hosszabb gyakorlattal bíró gazdatisztnak legalább is fele azaz körülbelül 2000 olyan gazdatiszt, a kikre vonatkozhatik az 1900: XXVII. t.-cz. 25. §-ának utolsó bekezdése, mely következőképen hangzik:

„*A szakirodalom vagy a gyakorlat terén kitűnt egyéneknek a közigazgatási bizottság és a gazdasági egyesület illetőleg a mezőgazdasági bizottság meghallgatásával, az alaki képesítés hiánya alól a földművelésügyi miniszter felmentést adhat.*”

Itt találom én lehetőséget annak, hogy mikép lehetne összeegyeztetni úgy az oklevéllel bíró mint az oklevél nélküli gazdatisztek jogos és méltányos kívánságait és hogy érne el a törvény ama humanus intencióit, hogy végrehajtása minél kevesebb surlódással, minél kevesebb jogsérelemmel járjon.

Az oklevelet szerzett gazdatisztek joggal követelhetik, hogy bizonyos előjogokat élvezzenek annak fejében, hogy áldozatok árán megszerzték maguknak a minősítő oklevelet, viszont azon gazdatisztek, kik már 10 évnél hosszabb idő óta működnek ezen pályán és e mellett a megyei közigazgatási bizottság, a megyei gazdasági egyet, illetve a megyei mezőgazdasági bizottság mint azon fórumok tanúságtétele által, melyek a megye területén működő gazdatisztek munkálkodását figyelemmel kísérni képesek voltak, igazolják, hogy munkálkodásukkal tanujelét adták annak, hogy gyakorlati uton elsajátították mindama tudományokat, melyek a gazdaság terén való sikeres működéshez okvetlenül szükségesek, — joggal kérelmezhetik az alaki képesítés hiánya alól való felmentést.

Ezen felmentés *ily* alakban nem egyeseknek kiváltságkép és különös elismeréskép, hanem a gazdatisztek egy tekintélyes részének megadva elveszti a kitüntetés jellegét, mely különben az okleveles gazdatisztekre sérelmes lehetne, hanem *átmeneti jellegű volna arra nézve, hogy a földművelésügyi miniszter intenciójának megfelelően az átmenet maga minél kevesebb surlódással, minél kevesebb jogsérelemmel járjon.*

Ez által eléretnek az a nem megvetendő állapot, hogy a magyar gazdatiszti karnak volna körülbelül oly 4000 tagja, kik részint szerzett oklevelük, részint igazolt gyakorlati tudásuk által nagyban emelnék a gazdatiszti általános értelmi nivóját.

A gazdatisztek egyesületének igazgató-választmánya által javasolt expediens pedig meg-

maradna mindazok számára, kik bár 10 évnél tovább működnek a gazdatiszti pályán, de eddig különös tudásuknak nem adták oly jelét, a mely miatt az alaki képesítés hiánya alól felmentést kérelmezhetnek, valamint mindazoknak, a kik még nem működven 10 év óta ezen a pályán, alig is szerezhettek maguknak eddig megfelelő gyakorlati képességet. Ha a gazdatisztek ezen utóbbi két, összesen mintegy 6000-et kitevő kategóriából csak 1000 is, tehát csekély része letenné az igazgató-választmány által javasolt vizsgát, úgy körülbelül 5000 okleveles és velük egyenrangusított gazdatiszt állna körülbelül 5000 nem oklevelessel szemben és így az eddig az oklevelesek hátrányára fennállott számarány méltányos uton egyszerre kedvezően változnék át azok előnyére, mely előny, tekintettel arra, hogy a törvény életbeléptése után csakis okleveles gazdatisztekkel gyarapodhatik a gazdatisztek száma — évről-évre nagyobbodnék.

Hogy miért tartom az igazgató-választmány által javasolt expediens az általam javasolttal kiegészítve helyesebbnek és méltányosabbnak, arra nézve röviden csak azt akarom felemlíteni, hogy az általam az első kategóriába osztott, 10 éven felüli gyakorlattal bíró, különös gazdasági ismereteket szerzett és igazolt gazdatisztek egy tekintélyes része a javasolt vizsgának alig fogja magát alávetni, részint azért, mert már korosak arra nézve, hogy magukat egy vizsga letételére elhatároznák, részint, mert oly biztos állásban vannak, mely megengedi nekik, hogy ezen mindenestre valamelyest kellemetlenséggel és fáradsággal és bizonyos költséggel egybekötött vizsgát mellőzzék és így félő, hogy épp azok nem fognak az igazgató-választmány által javasolt expediens által azon előnyök élvezetéhez jutni, a kik arra hosszabb, sikeres működésük folytán leginkább méltók lettek volna.

Hogy ezen általam javasolt módozat, t. i. az alaki képesítés hiánya alól felmentésnek nagyobb mértékben való megadása nálunk nem precedens nélküli lenne, arra nézve hivatkozom pl. a bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869: IV. t.-cz. 26. §-ára, mely szerint a bírói szervezet életbeléptetése alkalmával leendő ki nevezéseknél az előírt kellékek alól kivételt tehet az igazságügyi miniszter azokra nézve kik most vagy régebben valamely rendszeresített bírói tiszttel viselven, magukat különös képesség és szorgalom által kitűntették. Hogy az igazságügyi miniszterium annak idején ezen szakasz alapján nagyon méltányosan járt el, az köztudomású dolog, valamint köztudomású dolog az is, hogy az igazságügy ezen méltányos eljárás által nem szenvedett sérelmet.

Végül még megjegyzem, hogy minden okleveles, vagy az általam proponált módon, vagy pedig az igazgató-választmány által javasolt uton avval egyenrangú lett gazdatiszttól megkövetelném, hogy az Orsz. Magyar Gazdasági Egyesület rendes tagjának kell lennie, mint a hogy pl. ügyvéd, vagy közjegyző csak az lehet, ki valamely ügyvédi, illetve közjegyzői kamarának tagja. Ha ezt pedig törvényes uton nem lehetne keresztülvinni, így mindazokra nézve, kik az általam javasolt módon lennének egyenrangúak az okleveles gazdatisztekkel, erkölcsi köteleességgé tennem azt, hogy az Országos Gazdatiszti Egyesületbe, melynek ezen egyenrangusítást köszönhetik, tagokul belépjenek.

Polgárdi.

Fantus Fülöp.

Mint a gazdatiszti kar érdekeit előmozdítani célzó indítványt, szívesen közöljük itt ezen cikket, anélkül, hogy annak javaslataival, — akár az oklevél megszerzése alól tömeges fölmentés, akár az egyesületünkbe való kötelező belépést illetőleg — egyetértésünk. Hogy mely esetekben kívánatos az okleveles képességet alól fölmentés, azt már ismételtén kifejtettük. Az egyesületünkbe való belépésre pedig senkit kényszeríteni nem akarunk. Szerk.

Az Orsz. Magyar Gazd. Egyesület tulajdona.